

KRIZOVÝ PLÁN ŠKOLY

Základní škola Štěrboholy, příspěvková organizace

Vypracovala: Mgr. Libuše Juříčková, školní metodik prevence

Schválila: Mgr. Eva Kollmannová, ředitelka školy

Datum: 29. 8. 2024

Číslo jednací: ZŠ/370/2024

Směrnice nabývá účinnosti dne: 29. 8. 2024

Úvod

Krizový plán školy je uceleným manuálem doporučených postupů a možných řešení při výskytu rizikového chování žáků. Je závazným dokumentem pro všechny pracovníky školy při řešení krizových situací spojených s rizikovým chováním. Krizový plán vychází z Metodického pokynu MŠMT k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže č. j. 21291/2010-28 a jeho příloh (1 – 23) a dále z Metodického pokynu MŠMT ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských poradenských zařízeních č. j. MSMT-21149/2016 a Krizového plánu pro pozůstalou třídu z poradny Vigvam. V závěru dokumentu byl použit Krizový plán pro pozůstalou třídu od poradny Vigvam. Krizový plán je vytvořen v souladu se školním řádem a Preventivním programem školy. V rámci prevence rizikového chování je nutností, aby pedagogičtí pracovníci věnovali dostatečnou, ne-li zvýšenou pozornost jakýmkoliv změnám v chování nebo prospěchu jednotlivců nebo skupin.

Pozoruje-li u nich učitel jakékoliv změny tohoto typu, je na místě:

- promluvit se žákem v bezpečném prostředí a pokusit se zjistit v čem tkví příčina změny,
- informovat třídního učitele, popř. vedení školy a školní poradenské pracoviště,
- konzultovat nebo rovnou přenechat práci s kolektivem třídy pracovníkům školního poradenského pracoviště (školní psycholog, metodik prevence),
- informovat zákonné zástupce a nabídnout jim pomoc při řešení, popř. zprostředkovat kontakt s odborným zařízením.

Zákonní zástupci jsou třídními učiteli pravidelně informováni o prospěchu a chování svých dětí. Mají možnost konzultací, a to:

- 1. stupeň (konzultace s třídními učiteli) vždy první pondělí v měsíci a dále po předchozí domluvě,
- 2. stupeň (třídní učitelé a učitelé všeobecně vzdělávacích předmětů) v rámci konzultačních hodin jednotlivých učitelů.

Na prevenci, řešení i následné péči o žáky a skupiny žáků s rizikovým chováním, se podílí:

- vedení školy,
- pracovníci školního poradenského pracoviště,
- třídní učitelé,
- učitelé,
- asistenti pedagoga.

Primární prevence rizikového chování žáků v kompetenci MŠMT je zaměřena na předcházení takového chování, které směřuje především k níže popsaným rizikovým projevům chování žáků (více viz přílohy Metodického pokynu MŠMT k primární prevenci):

- návykové látky,
- rizikové chování v dopravě,
- poruchy příjmu potravy,
- alkohol,
- týrané, zneužívané a zanedbávané dítě,
- školní šikana,
- kyberšikana,
- homofobie,
- extremismus, rasismus, xenofobie, antisemitismus,
- vandalismus,
- záškoláctví,
- krádeže,
- tabákové výrobky, výrobky určené ke kouření, nikotinové sáčky,
- krizové situace spojené s ohrožením násilím ve školním prostředí, z vnějšího i vnitřního prostředí,
- netolismus,
- sebepoškozování,
- nová náboženská hnutí,
- rizikové sexuální chování,
- příslušnost k subkulturám,
- hazardní hraní,
- psychická krize - duševní onemocnění žáka,
- sebevražedné chování.

Postup školy v případě řešení rizikového chování (krizových situací) ve škole

Řešení rizikového chování je v kompetenci učitele ve spolupráci s třídním učitelem, metodikem prevence, výchovným poradcem a vedením školy. Následně jsou informováni zákonní zástupci žáka a podle vážnosti situace také Policie ČR nebo OSPOD. Metodik prevence nebo výchovný poradce sepíše stručný záznam o situaci s vyjádřením daného žáka nebo skupiny žáků. **Při podezření o výskytu daného jevu musí být vždy informována ředitelka školy.**

1. Návykové látky

Jedná se o užití/užívání, nadužívání, zneužívání a závislost na psychoaktivních látkách, které primárně působí na CNS a způsobují dočasné změny vědomí, nálad, vnímání a chování. Řadíme mezi ně: konopné drogy, těkavé látky, stimulační látky (nejznámější pervitin, kokain), opioidy, halucinogeny, zneužívání léků, nové syntetické drogy, kombinace návykových látek.

Podezření na užívání

- v případě přistižení zabránit žákovi v další konzultaci
- odebrat návykovou látku (NL) v přítomnosti svědka do obálky, tu následně zapečetit přelepením a stvrdit podpisem
- podle zdravotního stavu volat rychlou záchrannou službu nebo bezodkladně informovat vedení školy a sepsat záznam o události
- v případě ohrožení na životě je nezbytné zajistit předlékařskou první pomoc, zavolat rychlou záchrannou službu a Policii ČR
- vyrozumět zákonné zástupce žáka (v případě nezpůsobilosti pobytu ve škole žáka zástupcům předat)
- vyrozumět OSPOD (oznamovací povinnost)
- nabídnout žákovi a rodičům informace o možnosti odborné pomoci
- vyvodit opatření vyplývající ze školního řádu

Podezření na distribuci návykové látky

- informovat zákonné zástupce žáka
- kontaktovat Policii ČR

Přechovávání návykové látky ve škole

- v případě podezření přechovávání návykové látky látku zajistit a předat Policii ČR (pedagogický pracovník není oprávněn takovou látku zlikvidovat nebo předat zákonným zástupcům)
- informovat zákonné zástupce a OSPOD

Nález NL ve škole

- uvědomit Policii ČR (zajištění látky provádí Policie – pedagogický pracovník ji nepodrobuje žádnému testu)
- pedagogický pracovník zpracuje zprávu o nález

2. Rizikové chování v dopravě

Jedná se o takové chování v dopravě, které vede k dopravním kolizím jejichž následkem je úraz nebo úmrtí. Rizikové chování může být zapříčiněno vlivem návykových látek, neznalostí dopravních předpisů nebo osobnostními faktory (agresivní jednání, vyhledávání vzrušujících zážitků, deprese, přeceňování vlastních schopností).

Doporučený postup

- rozhovor s žákem
- rozhovor se zákonným zástupcem
- kontaktování Policie ČR je na místě v odůvodněných situacích (aktivity dětí, které mohou vést k dopravní nehodě)
- okamžitá intervence v třídním kolektivu a opakované poučení žáků o bezpečnosti a chování (zápis do třídní knihy a žákovské knížky)

3. Poruchy příjmu potravy

Mentální anorexii, bulimii a psychogenní přejídání považujeme za onemocnění, pro které je charakteristické extrémní, až život ohrožující omezování příjmu potravy nebo přejídání spojené se zvracením. Často jsou spojeny s jinými psychickými poruchami. Sebeпоškozování je autoagresivním chováním, které lze chápat jako vyústění stresu, nezvladatelných emocí nebo myšlenkových pochodů. Řadíme sem: řezání, pálení kůže, škrábání, píchání jehlou, narušování nezahojených ran, značkování rozpáleným kovem atd.

Doporučený postup

- všimnout si rizikových jedinců (rychlé hubnutí, zvracení...)
- kontaktovat zákonné zástupce (když žák výrazně hubne nebo opakovaně zvrací, postačí informace od spolužáků)
- v případě, že zákonný zástupce odmítá situaci řešit, je nutné kontaktovat pediatra popř. OSPOD
- nabídnout spolupráci s psychologem, pediatrem a dalšími odbornými organizacemi

4. Alkohol

Alkohol je u nás společensky tolerovanou návykovou látkou a v ČR je vůbec dlouhodobě nejužívanější látkou. Účinky alkoholu závisí především na charakteristice konzumenta a zkonsumovaném množství. Děti a dívky jsou obecně k intoxikaci citlivější.

Doporučený postup

- **přinesení alkoholu do školy** je porušení školního řádu (žákovi nelze prohledávat osobní věci)
- v případě ohrožení na životě zavolat rychlou záchrannou službu a informovat zákonné zástupce
- při zakoupení alkoholu v obchodě vyrozumět Policii ČR
- při **přinesení alkoholu z domova** vyrozumět zákonné zástupce žáka
- v případě opakované situace kontaktovat OSPOD k provedení šetření v rodině
- při **požití alkoholu ve škole**, je nutné mu v další konzumaci zabránit a informovat zákonného zástupce (začít řešit, kde žák alkohol vzal a proč jej konzumuje ve škole)
- pokud žák **nabízí ve škole alkohol spolužákům**, je nezbytné přivolat Policii a vyrozumět zákonné zástupce (podezření z trestného činu)
- v případě potřeby poskytnout předlékařskou první pomoc pro intoxikaci alkoholem, při ohrožení života volat tísňovou linku 155

5. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě ve škole

Dítě je, které je přímou obětí nebo svědkem násilí na svých blízkých je nejčastěji poškozováno vlastní rodinou, ať už fyzickým nebo psychickým týráním. Je jedno, jestli je dítě svědkem nebo obětí, dopady jsou srovnatelné. Násilí, kterým je dítě ohroženo, může mít různé formy: fyzické, psychické, ekonomické a sociální násilí, zanedbávání, sexuální zneužívání, latentní násilí a digitální násilí (kybernásilí). Dítě může být současně ohroženo více formami násilí.

Znaky možného ohrožení násilím

- **Fyzické znaky**
  - poranění na kůži (modřiny, šrámy, řezné rány, popáleniny, škrábance, otoky, lysiny)
  - zranění neodpovídající jejich vzniku (dle podaného vysvětlení)
  - nošení oblečení neodpovídajícímu počasí
  - poranění v oblasti intimních partií
  - časté bolesti břicha a nevolnost, časté bolesti hlavy
  - těhotenství u dívek mladších 15 let
  - neléčené zdravotní problémy
  - celkově špatný fyzický stav, zanedbaná hygiena těla a oblečení
  - hladové, unavené nebo apatické dítě

- **Projevy špatného zacházení v chování**
  - pravidelná neúčast na školních akcích
  - vyhýbání se převlékání nebo TV
  - neúčast na školních obědech, stravovací návyky, svačiny
  - přehnané emoční reakce
  - přístup k výzvám nebo vyrovnávání se s neúspěchem
  - neochota jít domů / strach z rodinných příslušníků
  - sebepoškozování, sebevražedné chování, ubližování zvířatům

Doporučený postup

- pracovník, který má podezření na ohrožení dítěte, se obrátí na TU
- TU se obrátí na pověřeného pracovníka ŠPP (konzultace situace) – účastní se také pracovník, kterému se dítě svěřilo
- pracovník ŠPP vyhodnotí, zda je potřeba kontaktovat Policii ČR a OSPOD nebo stanoví další postup
- v případě potřeby je možná konzultace s pracovníkem OSPOD

Chronické ohrožení

- situace nevyžaduje okamžité zjištění bezpečí dítěte a ochranu jeho zdraví a života
- zvažujeme, zda podat oznámení (OSPOD nebo Policie ČR)

Akutní ohrožení

- okamžité ohrožení bezpečí, zdraví, života nebo důstojnosti dítěte, potřeba řešit bezodkladně
- zajistit bezpečí a potřebnou první pomoc, zajistit lékařskou péči
  - informovat pracovníka ŠPP a třídního učitele
  - kontaktovat Policii ČR a OSPOD

Komunikace se žákem podle Karty KID

- najít si čas a klidné prostředí k rozhovoru
- nechat si vysvětlit, co se děje nebo se dělo
- ujištění, že projevené emoce i ochota promluvit si, jsou v pořádku
- ujištění o důvěře ve slova dítěte
- respekt soukromí, tělesné integrity a důstojnosti
- otázka, zda se cítí doma v bezpečí
- vysvětlení, co se bude dít dál, pravdivé odpovědi na všechny otázky

Doporučený postup

- navázání osobního kontaktu se žákem, zjišťování informací z blízkého okolí žáka
- možnost kontaktovat zákonné zástupce (nevyslovovat nahlas obavy ani nevynášet soudy)
- rozhovor s obětí – vytvoření bezpečného prostředí, naslouchání
- zápis (vyvarovat se návodným otázkám, spíše konstatovat)
- oznamovací povinnost (i v případě, že se domníváme, že si žák vymýšlí)
- nekonfrontovat a neoslovovat podezřelého
- informovat zákonné zástupce

Domácí násilí

Domácí násilí ohrožuje zdravý vývoj žáka a může mít nepřímé dopady na jeho chování. Je příčinou disharmonického vývoje v oblasti emocionální, vztahové a působí také na tělesné zdraví. Násilí v rodině může zapříčinit další formy rizikového chování (záškoláctví, zneužívání návykových látek, sebepoškození...)

Doporučený postup – žák jako oběť domácího násilí

- **úlohou pedagoga není předjímat domácí násilí na základě pocitů, ale vyvozovat je ze zjevných projevů a chování žáka**
- **rolí učitele je zprostředkovat žákovi potřebné informace a přizvat k řešení odborníky**
- **pedagog nemůže řešit situaci sám, ale vždy ve spolupráci s dalšími odborníky** (obrátit se středisko výchovné péče), škola nemůže poskytovat terapeutické služby
- **oznamovací povinnost (Policie ČR + OSPOD)** pokud se ukáže, že je dítě obětí

Doporučený postup – zákonný zástupce jako oběť domácího násilí

- škola by se měla snažit o komunikaci a nasměrování oběti domácího násilí, aby situaci v zájmu dítěte i vlastním situaci řešila (např. doporučení centra)
- **citlivě vysvětlit: domácí násilí má vliv na dítě a učitel má oznamovací povinnost oznámit dítě ohrožené v blízkých vztazích**
- pokud oběť přesto odmítá komunikovat, má škola oznamovací povinnost

6. Školní šikana

Šikana je formou násilí (agrese), při jejímž výskytu dochází k narušení pocitu bezpečí žáka/žáků nebo pedagoga. Její charakteristikou je nepoměr sil, bezmocnost oběti, nepříjemnost útoku pro oběť

a samoučelnost agrese. Škola musí posoudit a odhadnout závažnost situace. Je důležité vzít v úvahu, že celá situace může být zcela odlišná, než jak se jeví. Proto je důležité nevynášet unáhlené úsudky.

Škádlení nebo agrese, které nemá znaky šikánování, a kde chybí nepoměr sil, se nepovažuje za šikánování. Ve chvíli, kdy se žák neumí nebo nemůže bránit agresí, cítí se bezradný a bezmocný, a přesto agrese nebo škádlení pokračuje, poté toto jednání přerůstá v šikanu.

Počáteční šikana – doporučený postup

- řešení je v kompetenci školního poradenského pracoviště ve spolupráci s třídním učitelem a vedením školy
- učitel konzultuje svá podezření s pracovníky ŠPP a vedením školy, domluva na dalším postupu
- rozhovor s žáky, kteří na situaci upozornili, rozhovor s oběťmi
- nalezení svědků a individuální rozhovory se nimi
- zajištění ochrany pro oběti
- rozhovor s agresory
- schůzka s rodiči agresorů a agresory (výchovný pohovor nebo výchovná komise)
- schůzka s rodiči obětí
- zprostředkování odborné péče obětem (školní psycholog, nezisková organizace...)
- třídnická hodina – usmíření/oznámení potrestání agresorů
- potrestání agresorů, následná práce s nimi
- třídní schůzka
- práce s kolektivem třídy – zjišťování třídního klima, vztahů ve třídě

Pokročilá forma šikany – doporučený postup

- řešení probíhá v součinnosti s odborníky ze specializovaných pracovišť
- zajistit ochranu oběti
- postup stejný viz výše
- kontaktovat Policii ČR, popř. další orgány (OSPOD)

7. Kyberšikana

Formou agrese jsou v případě kyberšikany informační a komunikační technologie (počítač, mobil, tablet a další komunikační nástroje) a dochází k ní opakovaně. Oběť se nedokáže účinně bránit útokům, existuje mocenská nerovnováha. Kyberšikana má mnohem větší dosah, který zhoršuje prožívání oběti (v prostředí internetu jsou tisíce lidí a ti všichni se mohou zapojit). Může vzniknout také nezáměrně jako

nevhodný vtíp, který se v on-line prostředí vymyká kontrole. Často je zaměňována s termínem on-line obtěžování, pro něž jsou charakteristické jednorázové útoky následované dočasným dopadem.

Doporučený postup

- zajistit ochranu oběti a podpořit ji (zároveň zabránit dalšímu šíření materiálu, zablokovat profil pachatele)
- s podporou kolegů/odborníků na IT zajistit důkazy
- všechny případy je nutné šetřit (zjištění – kde incident probíhal, jak dlouho, kdo se zapojil, dopad na oběť, jak lze útok zastavit apod.)
- informovat zákonné zástupce žáka
- konzultovat řešení situace s dalšími institucemi – např. zřizovatel školy, ČŠI...
- dále spolupracovat s Policií ČR, OSPOD, IT expertem
- zvolit odpovídající řešení – při trestání agresora postupovat v souladu se školním řádem v kombinaci s dalšími strategickými dokumenty školy (PPŠ, Strategie...)
- realizovat preventivní opatření (práce se třídou)

Pokud kyberšikana nespadá do kompetencí školy – útoky probíhaly mimo vyučování a nemají návaznost na šikanu, která probíhá ve škole, mohou zákonní zástupci např. agresora zažalovat. Škola by přesto měla řešit kyberšikanu alespoň v následujících bodech:

- zjistit, koho se případ týká a provést šetření
- doporučit oběti spolupráci s Policií ČR a podání žaloby
- doporučit zákonným zástupcům kontaktovat odborníky (Linka bezpečí, Dětské krizové centrum...)
- informovat (se souhlasem zákonných zástupců) zasažené žáky o postupu řešení (**škola v tomto případě trestat nemůže, ale případ byl předán policii**)

Doporučený postup

- méně výrazné projevy může pedagog vyřešit sám s pomocí metodika prevence nebo školního psychologa
- v případě závažnějších forem kontaktovat pracovníka PPP

8. Homofobie

Homofobie vyjadřuje nepřátelství vůči lidem, kteří vybočují z běžných genderových norem. Homofobní postoje často vedou k šikaně namířené vůči lidem s předpokládanou menšinovou sexuální orientací. Homofobie je více rozšířena v chlapeckých kolektivech. Rizikovým faktorem je vnitřní nejistota

svou vlastní sexuální identitou, zvýšená frustrace vyplývající z problémů ve škole a s vrstevníky a extremismus.

Doporučené metody pro pedagogy

- vyhýbat se veřejnému komentování odlišnosti
- reagovat na homofobní poznámky žáků, vystoupit proti projevům intolerance v kolektivu žáků
- méně výrazné projevy homofobie může řešit pedagog sám s pomocí metodika prevence
- spolupráce s experty (PPP)

9. Extremismus, rasismus, xenofobie, antisemitismus

Žák, který jedná extremisticky, vědomě koná ve prospěch ideologií, které směřují proti základům demokracie. Rasistické chování se vyznačuje přisuzováním mentálních a psychických schopností a dovedností skupinám podle rasové nebo národnostní příslušnosti. Antisemitské chování je zaměřeno proti židovské menšině. Extremismus ve své podstatě potlačuje svobodu.

Doporučený postup

- informovat zákonné zástupce
- Policii ČR informovat podle závažnosti

Doporučené metody pro pedagogy

- zjistit hloubku postojů, přesvědčení a jejich rozšíření v kolektivu třídy, školy
- zaměřit výuku směrem k těmto problémům
- vystoupit proti projevům intolerance v kolektivu žáků
- spolupráce s experty v rámci diskuzí

10. Vandalismus

Ve školním prostředí je nejčastější formou protiprávního jednání právě krádež nebo ničení veřejného i soukromého majetku (ve škole se jedná o školní majetek nebo věci spolužáků), který pachateli nepřinese žádné materiální obohacení a chybí motiv. Vandalismus se projevuje také chováním namířeným proti jednotlivci nebo skupině a jejich majetku a řadíme sem i sprejerství, které může být také kreativním vyjádřením sebe sama. Často je páchan ve skupinách a vrstevnických partách.

Doporučený postup při vandalismu na půdě školy

- v případě vzniku škody na majetku školy je potřeba vytvořit záznam a pokusit se odhalit viníka

- kontaktovat zákonné zástupce
- při odmítnutí spolupráce zákonných zástupců nebo při opakování nahlásit na OSPOD
- v případě známé totožnosti viníka na něm (zákonném zástupci) může škola vymáhat náhradu škody
- v případě, že mezi školou a zákonnými zástupci žáka nedojde k dohodě na náhradě škody, může škola ohlásit případ na Policii (do 5000 Kč – přešůpek, nad 5000 Kč – trestný čin)
- opakování vandalizmu je možné řešit výchovným opatřením a doporučuje se navázání spolupráce s PPP nebo SVP (se souhlasem zákonných zástupců)

11. Záškoláctví

Záškoláctvím je myšlena neomluvená absence žáka, a to i opakovaná, která je úmyslně způsobena žákem (nebo osobami zodpovědnými za výchovu) a obvykle trvá po celý vyučovací den. Rozlišujeme několik kategorií: pravé záškoláctví – žák je mimo výuku bez vědomí rodiče, skryté záškoláctví – rodiče se podílejí na úmyslném zameškávání docházky dítěte, útěky ze školy = interní záškoláctví, kdy žák dorazí do školy jen na určitý úsek a odmítání školy.

Pozdní příchod značí neomluvenou nepřítomnost žáka, která je zpravidla způsobena nedbalostí osob zodpovědných za výchovu a nepřítomnost ve výuce není cílem.

Pokud škola pojala podezření na záškoláctví z důvodu časté nepřítomnosti žáka, může vyžadovat potvrzení od lékaře. To je možné pouze, pokud to upravuje školní řád a ve výjimečných případech. Pokud má žák 1. stupně více než 10 neomluvených hodin a žák 2. stupně více než 12 neomluvených hodin, svolá ředitelka školy výchovnou komisi. Rozsah neomluvené absence se hodnotí vždy za čtvrtletí.

Doporučený postup

- upomínka zákonného zástupce o neomluvené absenci do 3 kalendářních dnů od počátku nepřítomnosti žáka
- pokud není doložen důvod absence ani po třech dnech, kontaktuje učitel zákonného zástupce (a informuje třídního učitele, ředitele školy, metodika prevence a výchovného poradce)
- v případě opakovaného neomluvení absence žáka je rodič pozván na osobní schůzku
- v případě, že se spolupráce nastavená na základě schůzky se zákonným zástupcem nedaří, následuje vypracování individuálního výchovného programu
- schůzky, při které je individuální program podepsán, se účastní třídní učitel, žák, zákonný zástupce, metodik prevence a další pracovníci ŠPP, ředitel školy, probační pracovník, popř. pracovník OSPOD

- v případě, že nedojde k odstranění rizikového chování žáka, je případ předán do kompetence OPSOD, Policie ČR apod.

12. Krádeže

Za krádež je považováno jednání, kdy se někdo zmocní věci, která není jeho za účelem si ji ponechat a používat. Drobné krádeže se vyskytují na všech školách.

Doporučený postup

- každý, kdo se dopustí krádeže, by měl mít možnost promluvit si o svém jednání s ředitelkou školy
- s náhradou způsobené škody postupovat jako u vandalismu (preferovat nápravu vztahu mezi poškozeným a zlodějem – vrácení věci a omluvu)
- zákonné zástupce kontaktovat až poté, kdy budou známy příčiny takového jednání
- sepsat záznam (důležité skutečnosti: kdo – kdy – kde – jak – proč – čím...)
- kontaktovat Policii ČR v případě většího rozsahu škody (*podezření na spáchání přestupku proti majetku*)
- ohlásit na OPSOD v případě, že se jedná o opakované jednání bez úspěšných výchovných opatření

13. Tabákové výrobky, výrobky určené ke kouření a nikotinové sáčky

Mezi nejčastěji užívané formy tabákových a nikotinových výrobků patří: cigareta, doutník, dýmka, vodní dýmka, tabák, elektronické cigarety, nikotinové sáčky. Děti a mladiství užívají tabákových výrobků a nikotinových sáčků jako:

- experimentování
- příležitostné užívání – méně než 1 cigareta/ 1 užití týdně
- pravidelné užívání – alespoň 1 cigareta / 1 užití týdně
- denní užívání – alespoň 1 cigareta / 1 užití denně

Doporučený postup

- v případě přistižení zabránit žákovi v další konzultaci
- v případě užití tabákových výrobků a elektronických cigaret mimo areál školy nemůže pedagog uložit kázeňský postih (řešením je intervence)
- nalezení tabákových výrobků (vč. elektronické cigarety a jejích komponent) – žák je vyzván k jejich vydání
- tabákové výrobky jsou oproti podpisu předány zákonnému zástupci žáka
- v případě opakované situace kontaktovat OSPOD k provedení šetření v rodině

14. Krizové situace spojené s ohrožením násilím ve školním prostředí, které přichází z vnějšího i vnitřního prostředí

Krizové situace spojené s násilím ve školním prostředí zahrnují zejména rizikové chování pramenící z krizové situace. Pachatelé mohou být jak lidé (jednotlivci nebo skupiny) psychicky nemocní, tak ti, kteří násilím na škole řeší další osobní nebo společenský konflikt.

Krizové situace spojené s násilím vycházejí z:

- vnitřního prostředí
  - řešení konfliktů neadekvátním způsobem, zejména kyberšikana, šikana, vandalismus, útok na školu ze strany žáka/ žáků, popř. ze strany pedagogů
- vnějšího prostředí
  - řešení konfliktů neadekvátním způsobem, násilí způsobené osobou, která navštívila školu (zákonní zástupci), která vnikla do školy a ohrožuje ji násilím nebo jinými prostředky, které mohou ohrozit žáky, pedagogy a další

Doporučené organizační informace

- monitoring a včasná identifikace hrozící krizové situace
- pohotovostní komunikační systém pro varování a informování zaměstnanců
- komunikační kanály pro možnost nahlášení nebezpečné situace
- stanovení komunikačních linek pro přivolání zdravotnické pomoci a policie
- vedení kontaktů na rodinné příslušníky žáků a zaměstnanců školy
- způsoby informování zákonných zástupců
- vytyčení „společného místa setkání“ a tvorba plánu přesunu (únikové cesty)
- svolání učitelů a poskytnutí faktických informací
- instrukce pro zvládnutí pořádku ve třídě během vyhlášení krizové situace
- krizový rozpis různých zodpovědností pro jednotlivé učitele
- povědomí o zaměstnancích s výcvikem poskytování první pomoci
- zjištění snadného vjezdu/vstupu zdravotník, policisty...
- zajištění krizové intervence

15. Netolismus

Termín netolismus značí závislost na tzv. virtuálních drogách. Netolismus má vliv jak na fyzickou stránku (bolesti v oblasti pohybového aparátu, potíže s očima), tak na zhoršující se mezilidské vztahy

a zhoršování školního prospěchu a výsledků z důvodu nepravidelného stravování a nedostatku spánku. Zvyšuje se riziko k závislostnímu chování také na alkoholu a drogám. Žák může být odtržen od reality.

Mezi virtuální drogy patří zejména:

- počítačové hry
- sociální sítě
- internetové služby (různé formy chatu)
- virtuální videa
- mobilní telefony
- televize aj

Doporučený postup

- unavenost, nervozita, náhlé změny v chování mohou pedagoga upozornit na změnu, která nemusí být v pořádku
- vzbudit důvěru a nabídnout adekvátní pomoc (zprostředkování kontaktů na odbornou pomoc)

16. Sebepoškozování

Sebepoškozování je komplexním autoagresivním chování, které nemá fatální následky a lze jej chápat jako nezralou, maladaptivní reakci na akutní nebo chronický stres, nezvladatelné emoce nebo myšlenkové pochody. Nejčastějším místem sebepoškozování jsou ruce, zápěstí a stehna.

Nejčastější formy sebepoškozování:

- řezání a pálení kůže.

Další formy:

- škrábání
- píchání jehlou
- rozrušování nezahojených ran
- značkování rozpáleným kovem nebo např. značkovací pistolí
- obrušování popálené kůže
- kousání, údery, nárazy
- dloubání, tahání kůže, vlasů, ochlupení a další.

Doporučený postup

- kontaktovat zákonné zástupce
- v případě přímého rizika ublížení na zdraví (např. žák drží žiletku) kontaktovat psychiatrické oddělení nebo kliniku spádové nemocnice

- nabídnout rodičům spolupráci se školním psychologem nebo s jiným specialistou
- stanovit jasná pravidla a hranice ve třídě (učitel je žákovi otevřen, když pocítuje nutkání poškodit se, poškodí-li se, učitel se mu nebude věnovat)

17. Nová náboženská hnutí

Za rizikové jsou považovány především skupiny řazené ke kultům a sektám. Pojem sekta označuje v kontextu primární prevence rizikového chování určitou ohraničenou sociální skupinu, jejíž členové sdílejí stejnou ideologii, skrze ni se vymezují ke svému okolí a dochází k postupné sociální izolaci, manipulaci a ztrátě soukromí.

Doporučený postup

- naslouchat žákům a jejich aktuálnímu prožívání, vkusu...
- vyhýbat se tabuizaci témat
- poskytovat co nejobjektivnější informace a nabízet pohled na svět
- pokud se objevil nějaký problém v této oblasti, je třeba hned jednat (konzultovat s odborníky)

18. Rizikové sexuální chování

Rizikové sexuální chování negativně ovlivňuje jedince, který se ho dopouští, a to jak ve chvíli, kdy se odehrává, tak i v budoucnosti (např. posun hodnot, posílení manipulativních schopností, emoční plochost, v psychologicko-sexuální, zdravotní a také sociální oblasti). Řadíme sem předčasný začátek pohlavního života, vysokou frekvenci pohlavních styků, náhodné známosti, promiskuitu, prostituční chování, prezentování vlastních erotických materiálů atd. Z širšího hlediska se k rizikovému sexuálnímu chování pojí i další faktory, jako například agresivita, asociální chování nebo nadužívání alkoholu a drog. **Dítě může být buď aktivním konatelem rizikového sexuálního chování, nebo jeho obětí.** U chlapců může docházet v důsledku rizikového chování, k nárustu fyzické agrese, a u dívek k sebepoškozování. Projevy sexuální deviace je nutné podchytit včas a poskytnutím adekvátní pomoci možná předejít spáchání trestného činu.

Doporučený postup

- **každé sdělení žáka je potřeba brát vážně**
- při určitých a oprávněných obavách z nápadného chování, se může učitel obrátit na poradenského pracovníka
- pokud učitel pozoruje tělesné změny a vidí něco podezřelého, upozornit zákonné zástupce a nabídnout návštěvu odborníka

- dospělý je povinen chránit a prosazovat nejlepší zájem dítěte
- zjištěné násilí páchané na žákovi (i sexuální) je povinnost hlásit na OSPOD nebo Policii ČR

19. Příslušnost k subkulturám

Subkultury jsou přirozenou součástí života dospívajících. Inklinace k nim se začíná projevovat okolo 13. roku života. Z pohledu psychického vývoje představují důležitou součást přechodu mezi dětstvím a dospělostí. Umožňují odpoutat se od pasivního následování rodičů a autorit a jsou prvním krokem v procesu individuace. Některé subkultury mohou ovšem vést k osvojení si některých forem rizikového chování, nejčastěji v podobě závislostí. Subkultury žákům slouží k setkávání s jedinci stejné generace, přinášejí pocit sounáležitosti a vytvářejí prostor pro navazování intimních vztahů. Mezi nejčastější subkultury patří:

- anarchismus
- Emo
- Gothic/ witch
- Hip-hop
- Ska/ Reggae
- RPG komunity/ síťové PC hry
- Skinheads

Doporučený postup

- negativní pohled na danou subkulturu může být pouze výsledkem vlastních předsudků
- doporučujeme více se o dané subkultuře dozvědět
- brát v potaz rizika plynout z příslušnosti k dané subkultuře, ale dopředu nepředjímat
- podat pomocnou ruku a zároveň jasně nastavit hranice nepřijatelným formám chování
- v případě potíží spolupracovat se zákonnými zástupci nebo s poradenským zařízením

20. Hazardní hraní

Jako hazardní hraní nebo hráčství můžeme označit jakékoliv jednání, které vyžaduje nevratné investice s vidinou zisku založeného na náhodě. Součástí takového chování je představa rychlého nabytí peněz nebo jiných hmotných výher. Hazardní hry jsou pro sázející z dlouhodobého hlediska nevýhodné a vytvářejí bludný kruh. Zároveň vedou k patologické závislosti na hře, finančním potížím a dalším rizikům. Mezi hazardní hry řadíme: peněžité nebo věcné loterie (losy), tomboly, číselné loterie a okamžité loterie, bingo, kurzové, dostihové a jiné sportovní sázky, sázkové hry v kasinu (ruleta, blackjack apod.), výherní hrací přístroje, sázkové hry provozované prostřednictvím centrálního a lokálního loterijního systému, karetní hry a sázkové hry na internetu (on-line hazardní hry) což je poměrně novým a častým

trendem u mladých lidí. On-line hry jsou nebezpečné zejména proto, že mohou být provozovány po dlouhou dobu velmi skrytě, jsou takřka všude dostupné a manipuluje se pouze s virtuálními penězi. **Škodlivé hráčství** lze charakterizovat jako jakýkoliv druh opakovaného hraní hazardních her, jež má za následek finanční potíže, dluhy, rozvoj závislosti, problémy ve vztazích, ale i potíže v oblasti duševního a fyzického zdraví. U dětí a mladistvých do 18 let považujeme za škodlivé jakékoliv hazardní hraní. Extrémní případ škodlivého hraní je definován jako patologické hráčství, což je také oficiální psychiatrickou diagnózou.

Doporučený postup

- identifikace problému a citlivá reakce
- mapování situace ve třídě – prevalence, názory, informace o problematice
- hazardní hry jsou v prostorách školy netolerovatelné
- zabezpečení internetu na škole a stanovení jasných pravidel pro používání IT
- v případě podezření na hazardní hráčství informovat zákonné zástupce
- v případě, že rodiče odmítají spolupracovat, je škola oprávněna oslovit OSPOD

21. Psychická krize – duševní onemocnění žáka

Duševní zdraví zahrnuje oblast emocionální, psychické a sociální pohody. Psychická krize je reakcí člověka na náročnou životní situaci nebo nějakou dramatickou změnu. Doprovází ji negativní emoce. Projevuje se selhávání v osobním i pracovním/ studijním životě, a pozorovatelné změny jsou patrné také v psychické, biologické i sociální oblasti. Posilování resilience, sebedůvěry a sebevědomí může být v období adolescence významným nástrojem k tomu, aby mladý člověk předešel krizi a dokázal se vyrovnat s psychickými obtížemi. Všechny úzkostné poruchy jsou spojovány se symptomem patologické úzkosti. Kolem puberty, ve věku 11 – 15 let, se objevuje sociální fobie, a ta může být spojena se školní docházkou. Vyznačuje se obavami a strachy v důsledku zvýšené pozornosti jiných lidí, což může vést k vyhýbavému chování a nárůstu sociální izolace. Mezi nejzávažnější příznaky, které v období dětství a dospívání vyžadují psychiatrickou intervenci, patří jakékoliv formy agrese, včetně suicidálního chování, účelového vyhrožování, sebepoškozování a agrese vůči věcem nebo zvířatům. Méně nápadnými symptomy pak mohou být například změny v chování a myšlení, režimu spánku, zájmů a vztahů s vrstevníky, zhoršení školního výkonu, soustředění, výkyvy nálady. Tyto příznaky, bývají pro okolí méně nápadné, i tak však jistě stojí za pozornost. Patologická může být absence vývojové změny v dospívání, například stagnace osobnostního vývoje.

Doporučený postup

- vedení podpůrného rozhovoru při zaznamenání psychické nepohody, krize či počínajícího duševního onemocnění u žáka
- domluva s žákem na dalším postupu – „nejsi na to sám“, nejednat za „žakovými zády“
- se žákem by měl pracovat takový pedagog, k němuž má žák důvěru, možnost probrat situaci se ŠPP
- doporučení, aby rodiče kontaktovali PPP, psychologickou nebo psychiatrickou ambulanci
- škola nabízí zákonným zástupcům spolupráci a podporu – je to složité období i pro ně
- **upozornění** – součástí léčby je i farmakoterapie, což má vliv na každodenní fungování žáka
- pokud zákonný zástupce nespolupracuje, pedagog hledá metodickou podporu u psychologa ze spádové PPP, a to i proti vůli zákonných zástupců
- kontaktovat OSPOD je na místě, pokud se jedná o ohrožení zdraví či života dítěte
- žák má právo požádat o pomoc školu, školské zařízení i OSPOD při ochraně svých práv a života i bez vědomí zákonných zástupců
- v případě **bezprostředního ohrožení zdraví dítěte** je na místě volat **rychlou záchrannou službu**
- v případě přímého rizika vážného zranění nebo smrti následkem psychické krize/ duševního onemocnění (např. výrazné suicidální myšlenky, započatý suicidální pokus), následuje okamžitá, i nedobrovolná hospitalizace na psychiatrii – při odmítání je nutná asistence Policie ČR

V jakém případě vyrozumět OSPOD/ Policii ČR

- NE u duševních onemocnění, platí i u sebepoškozování
- ANO v případě závažné šikany dítěte, sexuálního zneužívání, zanedbávání péče, týrání dítěte
- ANO při navádění jedinců k sebepoškozování/ sebevraždě

22. Sebevražedné chování

Formy sebevražedného chování zahrnují širokou škálu projevů, kam patří úvahy o sebevraždě, myšlenky na sebevraždu, její plánování, pokus o sebevraždu a dokonaná sebevražda. **Sebevražda** je vědomé a úmyslné ukončení života jedince vlastní rukou. **Pokus o sebevraždu** je vědomý akt s úmyslem zemřít bez smrtícího konce (někdy se může jednat o volání o pomoc). **Sebevražedné tendence** vystihují počáteční úvahy o sebevraždě, postupné plánování, jak ukončit svůj život, až po rozhodnutí o realizaci sebevražedného úmyslu.

Varovné signály – jak může vypadat žák, který pomýšlí na sebevraždu

Jedinec, který pomýšlí na sebevraždu, často prožívá nesnesitelnou psychickou bolest, z níž se snaží uniknout. Projev sebevražedného jednání u dětí a dospívajících se liší od dospělých. Obvykle je možné

zaznamenat změny v chování, prožívání i v tom, co nám žáci přímo i nepřímo říkají. U jedince, který pomýšlí na sebevraždu nemusíme pozorovat všechny varovné signály. **Všechny varovné příznaky je potřeba brát vážně**, protože není pravdou, že kdo o sebevraždě mluví, ten ji nespáchá. Často se objevují v různé kombinaci. Měli bychom zbystřit, když se **žák začne projevovat významně jinak**, než jak ho známe.

Změny v chování:

- samotářství, vyhýbání se kamarádům či oblíbeným činnostem
- potíže se soustředěním
- zhoršený školní prospěch
- rizikové chování (např. užívání návykových látek)
- změna chuti k jídlu
- potíže se spánkem (např. polehávání či pospávání v hodinách)
- potíže ve vztazích
- zanedbávání svého vzhledu
- sebepoškození
- zabývání se myšlenkami na sebevraždu či ukončení života
- vyhledávání informací o sebevraždě, shromažďování prostředků k vykonání sebevraždy (např. lano, léky)
- rozdávání osobních věcí

Změny v prožívání:

- náhlé změny nálad
- dlouhodobý smutek, plačtivost
- zvýšená úzkostnost
- podrážděnost, výbuchy vzteku
- vyčerpanost, apatie, pasivita
- nízké sebehodnocení a sebedůvěra

Změny v komunikaci:

- ne/ přímé vyjádření, že chce zemřít: *Přál/a bych si být mrtvá. Nechci žít. Kéž bych se nikdy nenarodil/a.*
- vyjádření beznaděje: *Nic nemá smysl. Můj život nemá smysl.*
- vyjádření toho, že je všem na obtíž: *Kdybych tu nebyl/a, nikomu bych nechyběl/a.*
- psaní deníku či básní, ve kterých se objevuje téma smrti či sebevraždy

- loučení se s ostatními, dopisy na rozloučenou

Doporučený postup

Mírné riziko

- pokud má pedagog podezření nebo informace o žákových myšlenkách na sebevraždu, musí nejprve pracovat se sebou (rozhovory o sebevraždě jsou nekomfortní a je potřeba se naladit)
- podpůrný rozhovor může vést jen pedagog, který má s žákem dobrý vztah a jeho důvěru
- cílem podpůrného rozhovoru je vyjádřit zájem o žáka a ukázat mu, že pomoc existuje
- pokud se žák nechce sdílet, je možné mu nabídnout, zda je ve škole někdo, s kým by rád mluvil
- zásadní je neslibovat naprostou důvěrnost informací

Střední až vysoké riziko – suicidální tendence

- nenechávat žáka samotného
- vést podpůrný empatický rozhovor
- vysvětlit mu, že budou kontaktováni jeho zákonné zástupce
- zavolat si na pomoc další dospělou osobu, která volá zákonným zástupcům a informuje o situaci
- předat zákonným zástupcům kontakt na odbornou pomoc
- rovnou se se zákonnými zástupci domluvit na další schůzce, kde je vhodné prodiskutovat, v jaké formě bude žák nadále zapojen do vyučování a nastaví se informovanost o jeho stavu
- je vhodné vytvořit krizový plán pro případ opakované situace

Akutní riziko – pokus o sebevraždu

Jde o situaci, kdy si žák již patrně ublížil, chystá se k tomu nebo vyhrožuje ublížením. První dospělý, který žáka najde by měl:

- snažit se jednání zabránit nebo poskytnout první pomoc
- nenechat žáka o samotě
- volat rychlou záchrannou službu
- zavolat další dospělou osobu, která mu pomůže situaci řešit
- informovat zákonné zástupce o situaci
- informovat ředitele a pracovníka ŠPP
- **povinností školy je zaznamenat situaci do knihy úrazů**
- ve škole je důležité žáka průběžně sledovat a spolupracovat s rodinou

Krizový plán – pozůstalá třída/ škola (zemřel někdo ze školy)

- A. Informace se do Školy dostane jinak než přímo od rodiny**
- pedagog, který informaci zjistí ji předává školnímu metodikovi prevence/ psychologovi a třídnímu učiteli (ten je také pozůstalý), ti pak koordinují další postup
  - pokud se toto dozví pedagog od třídy je třeba zastavit fabulace a dát zprávu o tom, že tyto informace nemáme, ale budeme se tomu věnovat a třídě sdělíme, co budeme moct. Třídě nabídnout prostor pro emoce a pracovat s nimi - sdílet, pojmenovat, normalizovat a hledat, co aktuálně potřebují.
- B. TU/ ŠMP/ zástupce Školy komunikuje s rodičem**
- Co rodiče v tuhle chvíli od Školy potřebují
    - o Nabídka okamžité pomoci – odkaz na služby (Rodičovská linka, Linka Bezpečí, Krizová centra pro dospělé a děti, Poradna Vigvam, Nadační fond Vrba, Nadace EP Corporate Group - nadace pro přímou finanční podporu po pozůstalé, Základní informace pro pozůstalé MMR, Právní rádce pro pozůstalé D. Záhumenský + lokální organizace - Klára pomáhá, Zastávka, hospic apod.)
    - o Komunikace ven ze Školy, vyjádření soustrasti (media)
    - o Osobní věci dítěte
    - o Domluvit, jaké informace je možné sdělit pedagogům a Žákům Školy. Informovat o tom, jak postupujeme, pokud nějaké informace přinesou Žáci (pravdivé, zkreslené)
    - o Téma pohřbu – bude veřejný? Účast Žáků a pedagogů Školy? Informovat o hledání varianty rozloučení pro třídu.
    - o Potřeba případně další komunikace - nabídka

Schůzka ŠPP – ředitel, ŠMP, psycholog

- Domluvit hlavní osobu, která postup koordinuje
- Třídní učitel je taktéž pozůstalý – přizvat někoho s nadhledem externisty – ŠMP, psycholog, neziskové organizace, oblastní metodik prevence z PPP (není vhodné u dětí v MŠ, kde externista může spíše rušit)
- Domluvit postoj Školy, jestli a jak bude škola dělat pietní místo (někde, kam může každý, ale není nutné kolem chodit, když nechci)

Schůzka s ostatními pedagogy

- Sdělit, kdo je hlavní osoba, která koordinuje postup, s kým se domlouvat, ptát se, sdílet info
- Sdělit faktické informace (v podobě, ve které mohou uniknout) + potřeby rodičů
- Informace o plánu – co se bude dít, kdo je jak zapojen, media, pietní místo
- Způsob komunikace s třídami + nabídka pomoci externisty
- Mimořádné třídní schůzky/ email rodičům od ředitele (ideálně ve stejnou chvíli, kdy učitelé sdělují třídám – aby rodiče věděli, byli připraveni, že děti mohou mít dotazy, čeho si všimat, nabídka podpory a pomoci ze strany školy/ jiné organizace)

- Příprava na častější třídnické hodiny
- Potřeby + dotazy + nabídka podpory

Komunikace se třídou – akutně - kdo? TU + ŠMP/ psycholog

- S třídou by měl komunikovat někdo, kdo je dobře zná a má s nimi vztah - ŠMP
- Sdělit pravdivá, stručná, popisná fakta - tedy i říct, že něco nevíme
- Preventivní kroky v případě úmrtí sebevraždou
- Domluvit plán na den – týden (zejména ve třídě, kde dítě zemřelo)
- Normalizace všech emocí spojených
- Info – jak to teď řeší škola, co kdo dělá, co se bude dít
- Mapování potřeb žáků + směřovat k jejich aktuálnímu naplnění – mluvit, mlčet, být spolu, pracovat, kreslit..

Komunikace s třídou – za týden

- Rituál (pohřeb, vlastní třídní rituál..)
- Vracet se do normálního režimu s povolenými výkonovými limity
- Vzkaz pro pozůstalé rodiče?
- Pietní místo?
- Místo pro sebe – co mohou žáci dělat, pokud potřebují a kde mohou najít
- Realizovat mimořádné třídní schůzky

Komunikace s třídou – „výroční aktivity“

- 3 měsíce, 1 rok, dle aktivit do jednoho roku (Vánoce, sportovní soutěže, kterých se dítě účastnilo atd.)
- Dát tomu prostor, myslet na to, věnovat se jim (napsat vzkaz, mluvit o tom..)